

a gonoszság és a bűn, bár sokszor uralkodni látszik, elenyészik a tiszta szivek jóságának bővségében, mint a záportól fölhevített víz a tenger vizében. Hisszük, hogy a mai napon megközelítettük azt a mennyországot, mely a te szent fiad, Jézus szerint a tiszta szivekben van.

Oh engedd hát jó Atyánk, hogy e börtön-sirra a megújult reménység édes örömétől föllelkesülve, mindig a tisztelő kegyelet érzésével gondoljunk. Add oh atyánk, hogy a szent helyeket megillető tisztelet örökjék felette.

Legyen a kegyelet fátyola olyan erős körülte, hogy semmiféle ármány meg ne közelíthesse.

Fogadd égi Atyánk hálát rebegő imánkat, hogy ide vezéreltél s itt a kegyeletnek és emlékezetnek áldozva, boldoggá tettél. Köszönjük az együttlét fölemelő hatását. Köszönjük szent fiad, a jó Jézus evangéliumát és a megszentelődést, melyet a mi első főpásztorunk tőle nyert.

Esdve kérünk, áldj meg és tarts meg minket jó Atyánk abban a hitben, hogy akik Istenben bíznak, soha meg nem csalatkoznak. Légy, óh légy a mi erős várunk és paizsunk, hogy ne érjen veszedelem. Oh légy te a mi Atyánk, hogy mi tied lehessünk életünkben és halálunkban mind örökké

Ámen.

Unitárius Egyházi Főtanácsi gyűlés.

Az E. Főtanács nov. 10-én reggel ünnepies résszel kezdődött, melyet Dr. Ferenczy Géza főgondnok elnöki megnyitó beszéde vezetett be, amelyben Dávid Ferenc halálának 350-ik évfordulója alkalmából jellemző vonásokkal domborította ki Dávid Ferenc igazságkereső szabad szellemének évszázadokra kiható erejét, mely minden elnyomás ellenére is diadalmasan került ki a világba s a művelt emberiség gondolkozását ma sem hagyja érintetlenül. Példárá Anglia és Amerika, honnan unitárius testvéreink ez eszme iránti rokonszenvvel kapcsolatban ez ünnepünkre is elküldték követüket *Melvin L. Welke* amerikai unitárius lelkész személyében, kit szívélyesen köszönt, valamint az egyes felekezetek képviselőit és az Egyházi Főtanács összes tagjait köszöntve, az ünnepi gyűlést megnyitja. *Gvidó Béla* esperes-közügyigazgató szép és áhitatos imában kérte Isten megszentelő áldását összegyülekezésünkre s végzendő munkánkra.

Dr. Boros György főpásztor emelkedett szó!ásra s Dávid Ferenc vallásalapítónk érdemeinek és óriási jelentőségének rövid, tömör vonásokban való rajzolása után a következő határozati javaslatot terjesztette a főtanácsi gyűlés elé:

1. Megirandó az unitárius hitesszme fejlődésének története Dávid Ferentől a XIX-ik évszázad végéig.

2. Minden évben november második vasárnapján Dávid Ferenc mártirhalála évfordulójával kapcsolatban az unitárius hitjavitás emlékére mindenik egyházközsségben tartassék ünnep.

A főtanács lelkesedéssel fogadta el mindkét javaslatot.

Üdvözlések során elsőnek *Melvin L. Welke*, amerikai unitárius lelkész az angol és amerikaiak képviselője mondotta el, hogy ugyanakkor, amikor itt a főtanácsi ülésen a magyar unitáriusság összképviselőinek szive együtt dobban Dávid Ferenc emlékének tiszteletéért, Anglia és Amerika unitáriussága is hálatelten és kegyelettel gondol a nagy vallásalapítóra, akinek szellemét a tengerentul épen úgy tisztelik, mint az unitáriusok őshazájában, Erdélyben. Beszédét azzal zárta be, hogy szerencsésnek és boldognak érzi magát, amiért őt érte az a megtiszteltetés, hogy az amerikai unitáriusok üdvözlétét az erdélyi hittestvéreknek tolmácsolja.

Piringer Ottó esperes, az erdélyi németajkú lutheránusok és *Teutsch* szebeni püspök üdvözlétét hozta. Beszéde nemcsak a protestáns eszme szolgálatában jelent érdekes megnyilatkozást, de újabb testvéri közfogása volt ez az erdélyi magyar és szász kisebbségeknek. Érdekes és figyelemreméltó volt a görök keleti egyház képviselőjének, *dr. Stanca Sebastian*nak üdvözlő beszéde, melyben külön is kihangsúlyozta, hogy a román egyházak mindig tisztelték Dávid Ferenc szabad szellemét és eszméit. Ezután a magyarországi unitárius egyház kiküldött képviselői *Józan Miklós* püspöki vikárius, báró *Dániel Gábor* és *dr. Kozma György* járultak az elnöki emelvény elé. A magyarországi unitáriusok nevében *Józan Miklós* mondott nagyhatású, lelkesedéssel fogadott üdvözlő beszédét.

Templomozás. Főtanácsról az összes megjelentek átmentek az unitárius templomba, ahol nagyszámú templomi gyülekezet előtt *dr. Boros György* mondott mély értelmű és szívhezszóló imát, egyházi beszédet pedig *Csifó Salamon* teológiai dékán tartott. Mind az imádságot, mind az egyházi beszédet egész terjedelemben közöljük.

Ima és egyházi beszéd között a kolozsvári Dávid Ferenc egyleti vegyeskar, kiegészítve zenekarral, *Ütő Lajos* karnagy veze-

tése alatt kiváló művészi fejlettséggel adta elő Mendelssohn 42. zsolttára I. részét.

Templomozás után közebed volt, melynek rövid lefolyású ke-
retében két pohárköszöntő hangzott el, melyet a főtisztelendő úr
Őfelsége Mihály királyra és Balázs András esperes Berde Mózsa
emlékezetére mondtak.

Délután 3 órakor eddig nem tapasztalt feszültség és érdeklődés között kezdődött a rendes főtanácsi ülés, melyet *Dr. Ferenczy Géza* főgondnok a Főtanács élénk helyeslése és feszült figyelve mellett a következő beszéddel nyitott meg:

Méltóságos és Főtisztelendő Egyházi Főtanács!

Folyó évi főtanácsi ülésünknek azon része, mely nagy vallás-
és egyházalapítónknak, Dávid Ferencünk vértanú-halálának 350
éves évfordulója emlékünnepejét képezte, a mai nap délelőttjén
ünnepelességgel és méltósággal lefolyt. Önérzetes szerénységgel
állapíthatjuk meg, hogy az méltó volt úgy a történelmi jelentőségű
nagy Dávid Ferencünkhöz, mint a mai utódaihoz. Annak részletei
megörökítése nem az én, hanem jegyzőkönyveinknek a feladata.

Azonban most, midőn a szoros értelemben vett főtanácsi
munkálkodásunkhoz fogunk, engedjék meg, hogy kérő és figyel-
meztető szavammal rámutassak arra, hogy tárgysorozatunk rendén
a szokottnál több lemondás szerepel. A többlet lemondás a külön-
böző tisztségekről való lemondásnak van jelezve. Lesz alkalmá és
lesz módja Főtanácsunknak tárgysorozatunk rendén ezek részletei-
vel érdemlegesen is foglalkozni. Én itt és most csak elvi magas-
latról állapítom meg, hogy egyházunk minden hívének nemcsak
joga, hanem kötelessége is minden megbízást, melyet egyházunk
— valamely érdekeinek előmozdítására — reábiz, teljes munka-
erejével, legjobb tudásával végrehajtani, fokozottan áll ez erkölcsi
kötelesség azokra nézve, kik egyházunknak fizetési tisztviselői.
Nem tartom azért helytállóknak, hogy fizetési tisztviselők a külön-
böző szakbizottságokban megválasztásukról fizetési állásuk meg-
tartása mellett lemondogathassanak. Elismerem, hogy e szakbizott-
ságokban való működés munkatöbbletet jelent s tény az is, hogy
ez fizetve nem lesz, de a munkatöbblettől megszabadás nem az
öntudatos unitáriusnak jellemvonása.

Másfelől hangsúlyoznom kell, hogy minden egyén többé-
kevésbé subjectív s hogy a nézetek a mindennapi életben nem
mindég összehangzók. Éppen azért vannak bizottságok, hogy itt a

tanácskozások rendén a különböző nézetek kicserélődjenek s a kölcsönös meggyőzéssel egységessé csiszolódjának. Ha azonban a különböző felfogások annyira mereven állanak, hogy összeegyeztetésük nem sikerül, akkor határozattá a többségnek szavazás útján nyilvánított többségi akarata válik. Ez általános jogszabály. Az ezzel ellenkező kisebbségi nézet vagy megnyúgszik, vagy különvéleményt jelent be, melyet egy felsőbb hatóság mérlegel. Ebből következik, hogy a kisebbségben maradt vélemény egyáltalán nem ad jogot a lemondásra. Áll ez annál inkább, mert a kisebbségi véleménynek éppen az előbocsátott subjectivitás alapján nincs joga a maga véleményét nevezni jobbnak. A kisebbségi vélemény amúgyis a különvélemény betérjesztésével, vagy a többségi határozat elleni jogorvoslattal szabadul a többségi határozatban rejlő felelősség alól.

Egyháztörvényeink felettes hatóságokat szerveztek a különböző ügyek lehető legjobb elintézése végett. Véghatározat az, melyet valamely hatóság tovább nem felebbezhetőleg hoz. Nincs joga egyetlen hívőnek arra, hogy a véghatározat hozatala előtt az ilyeneket kibeszélje. A letett eskü tilalmat állít fel e tekintetben. Annál kevésbé van joga ahhoz, hogy a nagy nyilvánosságra apelláljon, vagy erre utalással terrorizálni törekedjen. Öntudatos unitáriusnak a nyilvánosságot amúgyis csak javító és nem bomlasztó tendenciával szabad igénybe vennie.

Felfogásunk szerint a véges ember nem csalhatatlan. A legkisebb és legmagasabb állást betöltő hívő egyaránt tévedhet. Tévedhet tehát, sőt alkalmatlanná válhatik az elnökség, vagy annak egy vagy több tagja is. Ilyen esetben sem a nyilvánosságra vitel a helytálló, hanem az alkalmatlanságot kifejező bizalmi indítványnak felvetése. Ennek tétele elől egyetlen elnökségnek sincs joga kitérni. Áll ez egyházszervezetünkben annál inkább, mivel itt született, vagy öröklött előjogok nincsenek; itt mindenki jogosult és hivatott a legfőbb állás betöltésére is, mihelyt arra a közbizalom elhívja. Azonban csakis addig, míg e közbizalom javára fennáll. Ennek megszűnte, vagy csak megingása esetén is mindnyájunknak kell legyen és van annyi önérzete és unitárius öntudatossága, hogy a megtisztelő, de nagyon terhes vezetéstől félreálljunk s a hivatottabbnak átengedjük.

Midőn ezeket kifejttem, hazgoztatnom kell, hogy minden törvényhozásnak a gyakorlati élet követelményeihez kell alkalmazkodnia. Egyházunk gyakorlati élete az új államjogi viszonylatban szinte hullámszásnak van alávetve. A világháború és annak következményei egyházi törvényeinkben még nem szűrődtek át. Úgy

szervezeti, mint fegyelmi és más speciális törvényeink is most vannak előkészítő átdolgozás alatt. Éppen erre, valamint arra tekintettel, hogy jelen főtanácsi ülésünk időkorlátokhoz is van kötve, amennyiben annak mai délelőttjét az emlékünnepegy vette és már keddet a dévai emlékünnepegyek veszik igénybe, a mai tárgysorozatban csak a teljesen halaszthatatlanokat tűztük napirendre, de gondunk lesz, hogy egyebek szintén mielőbb napirendre kerüljenek.

Fel kell már itt említenem, hogy egyházunkban az öntudatos önfegyelmezés bizonyos lazulását szomorúan kell megállapítanunk. Egyházi életünkben eddig csakis a krisztusi szeretet volt az egyedüli iránytű. Jelenségek bukkannak fel, melyek a szeretetnek, mint egyedüli kormányzó eszköznek, elégtelenségét tanúsítják; úgy tünik fel nekem, hogy közeleg az az idő, midőn a krisztusi szeretetnek párosulni kell a családi fegyvellemmel. Ha a túltengő önértzet önfegyelmezésére nem elegendő a krisztusi mindent eltűrő szeretet, helyébe tanácsos a szülő, családi szeretetet életbe hívni, hol az atya már nemcsak szeret, de ha szükség — fegyelmez és büntet is. Éber figyelemmel kísérjük s főtanácsunk tagjainak is figyelmébe ajánlom a felbukkanó jelenségek megfigyelését s annak megállapítását, hogy a kiviteli lépések bevezetéséhez elértünk-e? Kiemelem, hogy „salus rei publicae suprema lex esto“.

A tegnapi napon jutott kezemhez két röpirat, melyek egyikét dr. Kiss Elek, másikat Ozsváth Arpád tanácsos atyámfiai dobtak a nagy nyilvánosság elé, anélkül, hogy előbb egyházi törvényes hatóságaink elé terjesztették volna. Tartalmuk alaptalan támadás egyházunk elnökségének egyes tagjai ellen oly tényekért, melyeket egyházkormányzói hatáskörükben teljesítettek; sőt igaztalan támadásban részesítik E. K. Tanácsunkat is. Fájdalommal, de meg kell állapítanom, hogy e röpiratok nem javító, hanem bomlasztó tendenciával dobódtak a piacra. Évtized előtti állítólagos mulasztás nem is tett nyilatkozat alapján emeltetnek kútmérgező vádak az elnökség egyes tagjai ellen.

Jóllehet meggyőződésesem az, hogy hiveinknek 90 százaléka undorral fordul el az alaptalan támadástól, de még mindig akadhat 10 százalék, melyre az ily támadás bénítólag hathat. Elnökségünkre nem közömbös a 10 százalék véleménye sem, miért tisztán óhajt látni.

Magam már 10 év óta állok egyházunk élén; a sors különös útja majdnem kezdet óta a cselekvők élére állított, sok nehéz és kényes kérdés megoldása vált feladatommá. Istennek segedelme s

híveink bizalma sikerhez juttatták fáradságot s költséget nem kímélő hit- és egyházunk iránti szeretetemet. Tényként kell azonban megállapítanom, hogy az ily bomlasztó tendenciájú, hátszegettől támadás elnökségünkben megbénítja a munkakedvet, megutáltatja a vezetői tevékenységet.

A kötelességteljesítés és megsértett öntudat küzködik ben-sőnkben. Elnökségünk egyetlen tagja nem kíván egyházunk élén maradni, hacsak megint is a közbizalom. Tiszta helyzetet és tiszta tényállást óhajtunk látni. Alkalmat és teret fogunk keresni s találni ennek a jeleni főtanácsi ülésünk folyamáni megnyilatko-zására.

Kérem tanácsos fiait, hogy tanácskozásaink rendén tartsuk magunkat a tárgyalási szabályokhoz, törekedjünk tárgyilagosságra, tényeinket a szeretet, az önfegyelmzés és javítási szándék hassa át.

Gyűlésünket megnyitottnak nyilvánítom.

Az elnöki megnyitó elhangzása után *Abrudbányai Ede* egy-házköri f. ü. gondnok napirend előtti felszólalásra kért és kapott engedélyt, melynek keretében a dolgok mélyére tekintő éles látás-sal ítélte el a röpiratok meggondolatlan kiadását és a Főtanács ki-kitőő helyeslése mellett, erős szavakkal és súlyos mondatokkal cáfolta meg különösen a *Dr. Kiss Elek* által kibocsátott röpirat gyanúsító tartalmát s indítványozta az elnökség iránti bizalom ki-fejezését. Elnök a hozzá benyújtott nyilvános és névszerinti sza-vazást kérő, szabályszerű ív alapján elrendelte azt. A szavazás eredményeképpen Főtanács a *Dr. Kiss Elek* egy szavazatával szem-ben 123 szóval bizalmat szavaz az elnökségnek. Erre elnök kije-lenti, hogy a megnyilatkozott bizalom alapján az elnökség köteles-ségének érzi a gyűlés további vezetését, azonban elvárja és kéri a röpiratok tartalmának részletes megvizsgálását s helyes ténymeg-állapítás után olyan intézkedés tételét, hogy az ilyen egyházbontó törekvéseknek mindörökre útja vágassék.

Ezután napirendre térve, Főtanács tudomásul vette Gaál Mik-lós dr.-nak tordaaranyosi f. ü. gondnökká történt megválasztását, Vernes Istvánnak repatriálás következtében a felsőfahérköri f. ü. gondnokságról való lemondását. Elismerő köszönet nyilvánítása mellett teljesítette Kovács Kálmán főszámvevőnek a tanári állásba visszahelyezése iránti kérését. *Dr. Kiss Elek* és *Dr. Borbély István* teológiai tanároknak a díjazással nem járó különböző egyháztiszt-ségeikről való lemondását egyhangulag tudomásul vette.

Az évi jelentések során elsőnek a püspöki jelentés oivasta-

tott fel, mely gondos összeállításban kiterjedt az egyházi élet minden jelenségeire, az új püspököknek a konfirmáció kérdésében és az alkoholfogyasztás elleni küzdelmeiben tett intézkedéseire. Kovács Lajos brassói lelkész a püspöki jelentéshez való hozzászólásában kérdésbe tette azt, hogy Ürmösi József betegsége okán szabadságot hom.-szentpáli lelkész, hogy töltheti be a püspöki titkári fizetéses állást is? Ürmösi József a Főtanács színe előtt azt a felvilágosítást adta, hogy miután orvosi rendeletre sokat és gyakran szónokolnia nem szabad, ezért szabadságot kért és a központban szolgál egyházának, míg helyettesse kapja a lelkészi fizetést. A Főtanács helyesséssel vette tudomásul.

Az E. K. T. részletes, minden mozzanatra kiterjedő, gondos évi jelentését Mikó Lőrinc egyh. titkár állította össze nagy energiával és lelkiismeretes pontossággal, melyet a Főtanács elismerő köszönettel vett tudomásul.

Az *egyetemes* egyházi adó tárgyalása felszínre vetette azt a tovább nem halogatható kérdést, hogy világi tanácsosaink és hiveink nagyobb áldozattal kell, hogy az egyházon segítsenek, mert az egyházi elem nem bírja tovább az eddigi nagy teherviselést.

Korlátoztatott a teol. akad. hallgatók tulságosan megnövekedett létszáma. Az unitárius irodalmi termékek és nyomtatványok rendszeres terjesztésére megalakult a „Sajtóügyi és iratterjesztő bizottság.” Az egyetemes nyugdíjintézet a tagok lelkiismeretes hozzájárulása és az elismerést érdemlő pontos kezelés által úgy megerősödött, hogy 1930 jan. 1-től százezer leies évi nyugdíjat fog adni a nyugalomba vonuló öreg papoknak 40 évi szolgálat után.

Kimondotta az Egyházi Főtanács, hogy minden hivatalos lelkészi szolgálata alkalmával kötelező a lelkészi *egyensapka* viselése. Mintául a Tóth István rajztanár tervezetét fogadta el, úgy, hogy 1/2 éven belül használatba veendő. A palást lehető egyforma szabású átalakítására is fognak lépések tétetni.

A sérelmezett lelkész áthelyezhetési törvény nem került tárgysorozatra, mivel az egyházi szervezeti törvény közeli átdolgozást igényel s ezzel kapcsolatba hozható az is. Egyházi tanácsosnak megválasztott Puksa Endre erdőtanácsos, E. K. Tanácsba tagnak: Vári Albert, Kovács Kálmán és Dr. Gyergyai Árpád. Kollégiumi könyvtárosnak Pálffy Márton, a székelykereszturi főgimnáziumhoz felügyelő gondnoknak Fekete Gyula marosvásárhelyi ügyvéd, zsinati fegyelmi bírósági elnöknek Ürmössy Kálmán ny. táblabíró. Nevelésügyi biz. tagnak Gálfi Zsigmond igazgató és Gyallay

Papp Domokos egyh. tanácsos, jószágfelügyelősi elnöknek Raffay András.

Az iskolai és nevelés ügyekkel kapcsolatban a tanoncoktatás és a szorványok gondozásának kérdése adott nagyobb aggodalomra és megfontolásra okot. Égető, fontos kérdés mindkettő. Arra vonatkozóan is megtette az Egyh. Főtanács ez időszerinti lehető, de a szorványgondozás kérdésében Dr. Ferenczy Géza főgondnok úr lelkes elhatározó szavaira kimondta, hogy tovább halogatásnak helye nincs. Szegények, nyomorúságosak vagyunk, de a többi adósságunk mellett arra is csak megsegít a jó Isten, hogy a szorványok gondozására most azonnal egy missziói lelkészt állítsunk be. Elhatározással lett s lelkes reménnyel várjuk azt a missziói lélekkel rendelkező lelkes pásztort, ki alkalmasnak érzi magát és vállalkozik az unitárius misszióra.

Jó reménnyel vagyunk, hogy a 350 éves jubileumi esztendő szelleme és emléke alkalmassá teszi egyházunkat az építő munkára.

Hű krónikás.

A Dávid Ferenc emléktábla visszahelyezése és leleplezése Déván.

Dávid Ferenc halála 350. évfordulójának legszebb és legkegyetesebb eseménye a pár évvel ezelőtt lerombolt dévai emléktábla visszaállítása és leleplezése volt. Hozzátartozik a történelmi megörökítéshez, hogy az egyház lelkes vezetőinek tervét első püspökünk fenkölt lénye iránti hűséges ragaszkodással tette magáévá a jövő biztató ígérete: az eszmében és erkölcsi érzésében nemesen élő unitárius ifjúság s így nemcsak az utódok kegyetes tényét bizonyítja az emlékmű visszaállítása, de már a jövő maga is megnyilatkozott e mű előttünk való tiszteletében s az eszme őrzésében és megtartásában. Ez a szellem hatotta át a mi dévai ünnepünket s ez a szellem vezérelt mindenkit a dévai vár romjaihoz, a visszaállított emlékmű leleplezéséhez.

A leleplezési ünnepség nov. 13-án délelőtt 10 órakor kezdődött s nyugodt lélekkel mondhatjuk: unitárius zarándoklat volt ez, amelyben részt vett egyházunk hivatalos szervezetein kívül az egész magyar unitárius társadalom, öregek és ifjak, férfiak és nők, az Egy Isten hitét s nemzeti viseletüket hűen őrző székely testvéreink s az értelmi osztályok egyaránt. Unitárius zarándok-út volt ez a dévai vár romjaihoz, ahol utolsót lobbant ami örök világítófáklyánk, ahol